

Posudek bakalářské práce *Rod mužský a ženský v italštině: nejen gramatická kategorie*, kterou předložila **ELIŠKA LUHANOVÁ**, Ústav románských studií FF UK, ak. r. 2010/2011.

Eliška Luhanová předložila práci, jejíž téma je dnes v popředí zájmu. Gramatická kategorie rodu je předmětem nejen ryze lingvistického výzkumu (a zde je bezpochyby výchozím bodem Corbettova monografie *Gender* z r. 1991), ale také vášnivých debat spojených s tzv. *genderovou* problematikou. Autorka se pokusila obě perspektivy spojit a na konkrétním příkladu činitelských jmen (zejména názvů povolání) ukázat, jak je systém jazykový provázán se systémem společensko-kulturním. Tu první perspektivu prezentuje v úvodních třech kapitolách, tu druhou v kapitole čtvrté, nazvané *Italiano e oltre: za rámeček jazyka*.

Eliška Luhanová vyšla ze známého díla Almy Sabatini z r. 1986, které v Itálii odstartovalo diskusi o „politicky korektním“ tvoření a používání titulů, názvů povolání apod. Její doporučení – které již v té době šlo převážně proti ustáleným formacím (jako např. *professoressa* atd.) – se rozhodla konfrontovat se současnou situací, a to jak na základě pěti významných slovníků, tak i na základě korpusových dat. Toto srovnání, které výborně spojuje lexikografickou informaci s informací o reálném úzu, je podle mě hlavním přínosem. Autorka zde jednoznačně naplnila cíl práce a prokázala schopnost s těmito nástroji pracovat.

Rád bych teď přičinil jen pár poznámek k některým pasážím – aniž bych se pouštěl do složité diskuse, kterou by si zejména čtvrtá kapitola vyžádala; předpokládám, že během obhajoby bude možnost některé otázky ještě znovu položit.

1) Na s. 13 souhlasím s Eliškou Luhanovou, že analogie tvarů *la ministra, la sindaca* s *monaco – monaca* je poměrně slabá; to je myslím obecně problém těch, kdo se na princip analogie odvolávají. Aby mohl nějaký analogický tlak existovat, obvykle vychází z nějakých frekvenčně „silných“ dvojic, popř. z celého souboru či skupiny formací (tzv. *family-size effect*). V tomto smyslu není překvapivé, že daleko silněji působí skupina substantiv se sufixem *-essa*.

2) Problém homonymie formací jako *la critica, la tecnica* atd. Na s. 14 Eliška Luhanová ironicky podotýká, že „Sabatini optimisticky věří“, že kontext tuto homonymii vyřeší. Jak je známo, homonymie obvykle není problém, protože dvojice slov (např. *kohoutek*) jsou ve vztahu jakési kontrastivní či disjunktivní dvojznačnosti, tzn. že obě slova se nikdy nemohou vyskytovat v témže kontextu. Pak je samozřejmě kontext klíčový a naprosto dostačující. Avšak mezi *la critica* nebo *la tecnica* by to tak nemuselo být, a proto zde nejspíš operuje nějaký podvědomý princip *avoidance of homonymy*.

3) Na s. 21 je citován Kořenický, který velmi dobře vystihuje to, co tvrdí i Corbett (1991): že systémy rodu (rodů) jsou v jazycích světa různorodé a že zdaleka nepřevažují čistě sémantické systémy, ale existují složité vzorce, v nichž bychom žádné přirozené dělení na mužský / ženský rod hledat nemohli. Dokonce bychom mohli takto napadnout i „subgenderové“ rozdělení na životný a neživotný rod a pokusit se „korektně“ hovořit o věcech, kterým jsme doposud životnost nepřipisovali.

4) A s tím souvisí naprosto klíčový postřeh na s. 47, kde jde o větu „il ministro è incinta.“ Zde je dobře vidět, že rod je kategorie, kterou mají podstatná jména tzv. *inherentně* (a jsou tzv. *controllers*, kontrolory), a že slouží k tomu, aby ji projektovaly na jiné slovní druhy (tzv. cíle, *targets*) a vytvářely tak kongruenci. Proto je samozřejmě nutné, aby tento inherentní rod byl morfologicky správně vyjádřen (proto bych byl beze všeho na straně těch, kdo se o ženskou variantu slova *ministro* pokoušejí – možná to dělají jen proto, že chtějí respektovat pravidla jazykové systému, a nikoli proto, že chtějí být za každou cenu politicky korektní; každopádně *ministr je těhotná* zní špatně úplně ze stejného důvodu, z jakého zní špatně *paní ministryně si nevšiml chyby v zákoně*).

5) Na s. 35 je trochu nejasná formulace, podle níž „slovníky jednoznačně popřely formu feminina u *carpentiere*, *falegname*, *spazzacamino*.“ Zdá se mi, že nelze tato tři slova házet do jednoho pytle, a řekl bych, že u každého je neexistence (či slabá přijatelnost, nechut atd., jakkoli tomu chceme říkat) varianty v ženském rodu dána rozdílnými faktory – a to faktory ryze jazykovými. Myslím, že v celé diskusi o tvoření feminin činitelských jmen by mělo být jasně řečeno, proč je *amministratrice* daleko přijatelnější než *dottrice* a proč je naprostý nesmysl cosi jako *spazzacamina*. A to podle mě lingvisté říct mohou.

Na závěr bych rád vyzdvihl velmi dobrý – někde dokonce výborný – autorčin styl. Je vidět, že Eliška Luhanová svůj mateřský jazyk ovládá a ráda se v něm pertinentně vyjadřuje. Jediný odstavec, kde rytmus mírně pokulhává (není zde dobře respektováno aktuální členění větné), je na s. 51 (na konci vět se objevují slova, která už nejsou rématem celé výpovědi).

Jak je tedy patrné, bakalářskou práci Elišky Luhanové považuji za velmi zdařilou a k obhajobě ji vřele doporučuji.

V Praze dne 29. srpna 2011

.....
doc. Pavel Štichauer, Ph.D.
oponent bakalářské práce